

**Consorci d'Educació
de Barcelona**
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

El risc autolític als centres educatius

Prevenció, detecció i abordatge

De què parlarem

- Aspectes conceptuals
- Factors de risc
- Signes d'alerta
- Actuacions davant de la detecció signes d'alerta
- Actuació davant de l'acte autolític
- Factors de protecció i prevenció

Objectiu de la trobada

- Sensibilitzar als docents sobre la problemàtica de l'autòlisi en els infants i adolescents.
- Prendre consciència del paper que tenen els centres educatius en detectar i comunicar situacions de risc d'autòlisi.
- La tasca de prevenció dels centres educatius potenciant els factors de protecció.

**Consorci d'Educació
de Barcelona**
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Aspectes conceptuals

“Yo nunca he encontrado libertad en el suicida: siempre eran víctimas de un estado anímico alterado que no les permitía decidir libremente.”

Carmen Tejedor

(psiquiatra i pionera en els programes de prevenció del suïcidi a l'estat espanyol)

Mites

- Hi ha molt poques persones que es suïciden.
- No és un problema important
- La persona que es suicida vol morir
- El suïcidi no es pot prevenir
- És un acte de llibertat
-

Concepte:

- Mort voluntària

Variables:

- Intencionalitat
 - Sovint no és fàcil establir la distinció entre: Intent de suïcidi i accident (per sobredosis...)
 - El grau de premeditació o d'impulsivitat
- Grau de consciència:
- Finalitat

Ideació / Conducta

- **Pensaments sobre la mort**
- **Idees suïcides**
- **Intencions suïcides**
- **Projecte suïcida**
- **Crisi suïcida / acte suïcida**

- **RISC POTENCIAL** +

Pensaments de mort / Ideació suïcida

- Tothom ha tingut pensaments sobre la mort.
- En els adolescents aquest pensament també es dona

- Són pensaments més o menys recurrents en els que està present la idea de la mort, treure's la vida,...
- Pot aparèixer especialment en persones amb importants i significatives idees distorsionades i creences irracionals, en les que es plantegen la mort com una «sortida real» als seus problemes.
- **Qualsevol amenaça de suïcidi s'ha de considerar realitzable.**

Intencions suïcides/Crisi suïcida

-Implica un pas més en la consumació del fet suïcida. Pensar en la manera concreta de fer-ho (medicaments, defenestració...)

-La idea suïcida ja ha pres cos i es contempla la mort com una «sortida possible» a la situació conflictiva.

-És un estat psíquic on predominen i s'activen els impulsos de la mort.

-La persona comença donar resposta a 3 preguntes:

- Com em suïcidaré?
- On em suïcidaré?
- Quan em suïcidaré?

-Quan més concreta són les respostes a les 3 preguntes hi haurà més risc de suïcidi. El pla suïcida és factible.

Dimensions

- Psicopatologia i suïcidi
- Depressió / Impulsivitat
- Socio-cultural

Psicopatologia i suïcidi

- No sempre hi ha patologia franca en les conductes suïcides.
- No hi ha un paral·lelisme estricte entre la gravetat de l'acte suïcida, la intensitat de les ganes de morir i la gravetat de les alteracions psicopatològiques.
- Es poden produir conductes autolítiques en quadres psicopatològics diversos (psicosi, depressió...)

Depressió /Impulsivitat

Depressió:

- Hi ha una estreta relació entre la depressió i les idees duradores i intenses sobre el suïcidi

Impulsivitat

- Correspon a un moment de tensió que el subjecte no pot resoldre ni elaborar psíquicament.
- Coincident amb moments de vulnerabilitat.
- Es sol produir en un moment de ruptura (conflicte familiar, alguna pèrdua significativa...)

Socio-cultural

- Les estadístiques apunten que l'índex de suïcidi infantil i adolescent és més baixa en Àfrica que en Europa.
- Les investigacions apunten que una possible raó d'això seria la responsabilització: el **COMPROMÍS**.
- El compromís amb l'altre dóna un marc d'autoestima i un projecte d'existència.
- En general, les famílies en la nostra societat tendeixen a la sobreprotecció i a evitar la frustració dels seus fills/es.
- No els donen responsabilitats des de petits.

Socio-cultural

Segons Cyrulnik:

- L'arma més eficaç contra el suïcidi és donar sentit a l'existència.
- Les dificultats no empenyen al suïcidi quan la família i la Cultura ensenyen a sobreposar-se al mal donant sentit al patiment.
- Quan un nen es desresponsabilitza qualsevol pena es fa per a ell insuportable perquè no sap per què pateix.
- No és la pena la que porta desesperança, sinó el sense sentit de la pena

Significació psicològica

- Fuga
- Dol
- Demanda d'ajuda
- Autopunició
- Xantatge / Venjança
- L'atzar i el risc
- Com a sacrifici i transició

Significació psicològica

- **Fuga**

D'una situació viscuda com insuportable

- **Dol**

Per una pèrdua real (mort, separació...) o imaginària (del món infantil...)

- **Demanda d'ajuda i xantatge**

Per exercir pressió sobre algú

- **Autopunició**

Com una manera d'expiar una falta real o imaginària

- **Venjança**

Amb la intenció de provocar el remordiment d'algú altre

- **L'atzar i el risc**

Arriscar la vida per provar-se a un mateix

- **Com a sacrifici i transició**

Cap una vida o estat millor / superior (sacrificis rituals...)

Marques al cos i conducta autolítica

- La pell com escut, les ferides com a defensa
- Manifestació autodestructiva

Marques al cos i conducta autolítica

- La pell com escut, les ferides com a defensa
- Defensa del patiment psíquic / Regular la tensió
 - El dolor físic substitueix el dolor mental
 - El dolor psíquic queda imprès en el cos i alleugereix el patiment
 - La manipulació del cos combat els conflictes, ja siguin vitals o relacionals
 - També pot tenir el sentit de sentir-se vius
 - La pell, encara que ferida, serveix com escut
 - Les ferides expressen una defensa

Marques al cos i conducta autolítica

Com una forma d'autodestrucció

- Les marques al cos són manifestacions autodestructives, tenen un alt component i d'intencionalitat d'autoagressió
- El cos està viscut com escindit, tractat com un objecte estrany, que ha de ser maltractar.. i extern

Discurs / conducta autolítica i fenòmens grupals

- La mort / suïcidi s'instaura com a temàtica recurrent en el grup
- Efectes identificatoris i conductes imitatives

Discurs / conducta autolítica i fenòmens grupals

La mort / suïcidi s'instaura com a temàtica recurrent en el grup

Consorci d'Educació
de Barcelona
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Discurs / conducta autolítica i fenòmens grupals

Efectes identificatoris i conductes imitatives

**Consorci d'Educació
de Barcelona**
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Factors de risc

Factors de risc en infants

- Tristesa, depressió i aïllament social.
- Rascar-se compulsivament fins fer-se mal.
- Accidents domèstics reiterats: cremar-se, colpejar-se, fractures, ingerir tòxics.
- Actituds desafiants i negació del perill.
- Exposició permanent a situacions de risc per a la vida pròpia i la dels altres.
- Esdeveniments vitals estressants: situacions de maltractament físic o abús sexual, malalties cròniques, malalties amb molt patiment o terminals.
- La impulsivitat
- Dificultat amb el grup d'iguals

Factors de risc en adolescents

- Depressió i desesperança.
- Decepció i culpa davant la impossibilitat de satisfer les expectatives familiars i/o acadèmiques.
- Antecedents psiquiàtrics i de suïcidi en familiars, amics i/o companys o referents importants (suïcidi per imitació).
- Dificultats en la comunicació, tendència l'aïllament, escasses relacions interpersonals.
- Abús de substàncies.
- Talls, cops, actes de mutilacions.
- Idees, fantasies sobre la seva mort o el suïcidi

Factors de risc en adolescents

- Temptatives d'autòlisi prèvies.
- Considerar el suïcidi com un acte heroic o romàntic.
- Factors psicològics com la rigidesa cognitiva, dèficits d'habilitats per a la resolució de problemes, mecanismes de defensa desadaptatius
- Esdeveniments vitals estressants: situacions de maltractament físic o abús sexual, malalties cròniques, malalties amb molt patiment o terminals.
- Dificultat amb el grup d'iguals (assetjament, LGTBIfòbia,...)
- Exposició a casos de suïcidi propers

Factors precipitants

- Esdeveniments vitals estressants
- Vulnerabilitat davant determinades situacions o circumstàncies (Rigidesa mental, dèficit d'habilitats d'afrontament,..)
- Dificultats amb el grup d'iguals
- Conflictes familiars (divorci, hostilitats en el context familiar, violència domèstica, conflicte enquistat amb els pares)
- Dificultats escolars: no complir determinades expectatives acadèmiques

**Consorci d'Educació
de Barcelona**
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Signes d'alerta

Signes d'alerta indirectes

- Pèrdua de contacte amb la família, amics i xarxa social o sentiments de solitud.
- Pèrdua del funcionament social i rendiment escolar.
- Increment en el consum d'alcohol o drogues.
- Canvis de personalitat o caràcter, ànim o conducta, fins al punt de manifestar molta inestabilitat emocional, molt inquiet i nerviós, o abandonament de si mateix.
- També es poden considerar els canvis en els hàbits de son o alimentació.
- Mostra ira, angoixa incontrolada, o parlar sobre la necessitat de venjar-se.

Signes d'alerta directes

- Parlar o escriure sobre el desig de morir, ferir-se o matar-se o amenaça amb ferir-se o matar-se.
- Parlar o escriure sobre sentiments de desesperança o de no existir raons per viure.
- Parlar o escriure sobre sentir-se atrapat, bloquejat o patir un dolor insuportable.
- Parlar o escriure sobre ser una càrrega per a altres o els éssers estimats.
- Cercar maneres per matar-se, com ara buscar mètodes de suïcidi a través d'internet o intentar accedir a armes de foc, pastilles,...

**Consorci d'Educació
de Barcelona**
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Actuacions davant de la detecció de signes d'alerta

Aproximació a l'alumnat amb ideacions

- Mostrar i expressar interès i preocupació.
 - Ha de saber que ens hem donat compte.
 - Ha de percebre hi ha algú que l'escolta.
 - Escolta activa
 - Validar les seves emocions
- No prometre res que no puguem fer.
- Posar de manifest la possibilitat i disponibilitat d'ajuda professional i oferir-la.
- No convé prometre que la conversa és confidencial si el contingut posa en risc la seva vida o d'altres

Aproximació a l'alumnat amb ideacions

EVITAR:

- Sentir culpable a l'alumne/a («faràs mal a la família»)
- No validar les seves emocions.
 - «Oblida el tema i ja està»
 - «Creus que això es suficient motiu per suïcidar-te?»
- Dir que és una crida d'atenció.
- Assegurar que tot anirà bé.
- No posar-nos d'exemple ni parlar de nosaltres.
- Jutjar si el que fa o pensa està bé o malament.

Actuacions davant de la detecció signes d'alerta indirectes

Entrevista família

Valoració EAP

Actuacions davant de la detecció signes d'alerta directes

Entrevista amb família, tutor/a i EAP

Derivació al CSMIJ

Si té tractament psicològic informar al/la professional

Actuacions davant de verbalització de temptativa d'autòlisi a la sortida del centre

- Si escau, trucar al **112**
- No deixar marxar a l'alumne/a.
- No deixar-lo sol en cap moment.
- Sempre des de l'acompanyament i la preocupació cap a ell/a. Sense atabalar
- Trucar a la família perquè vinguin i el portin a urgències psiquiàtriques infantil i adolescent de l'hospital per valoració clínica (Hospital Clínic, Hospital de la Vall d'Hebron, Hospital del Mar i Hospital de Sant Joan de Déu)
- Parlar amb el/referent EAP per tal d'informar de la situació i orientar en els passos a seguir.
- En el cas de no poder contactar amb el/la referent EAP trucar al telèfon d'urgències del CEB (**638.687.437**)
- Informar a Inspecció

Comunicació amb la família

- Exposar el que s'ha detectat. Manifestar a la família la nostra preocupació i oferir ajuda.
- Explicar que es farà demanda EAP per tal faci derivació al CSMIJ
- Si el/la fill/a ha manifestat la seva intenció d'autòlisi al sortir del centre o ha fet una temptativa al centre trucar immediatament, per tal que el portin a urgències de psiquiatria infantil i adolescent aquest mateix dia, a:
 - Família. Si la família és conscient o pren consciència del risc del seu/va fill/a
 - 112. Si no troben a família o no poden desplaçar-se al centre o si la família li treu importància i no volen portar al seu/va fill/a a urgències
- Si escau, posar per escrit la recomanació de portar-lo al CSMIJ o a urgències.
- Informar a la família que es prepararà la tornada del seu/va fill/a.
- Demanar assessorament a l'EAP, si escau amb la col·laboració del CRETDIC, perquè organitzi la coordinació pertinent amb Salut per tal de preparar entre tots (Salut, EAP/CRETDIC i centre) la tornada de l'alumne/a al centre.

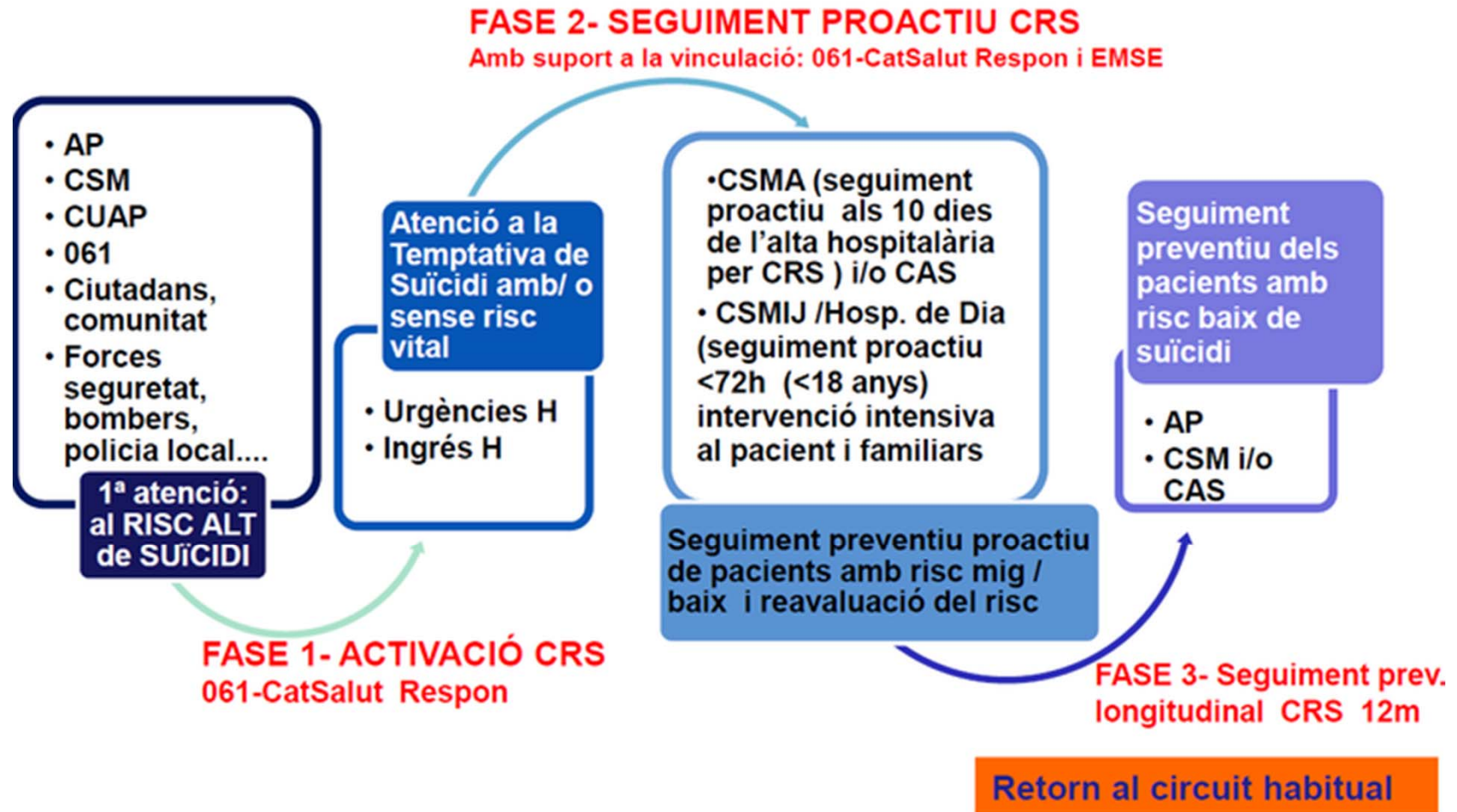

Comunicació amb la comunitat educativa

- Acordar amb la família i alumne/a la informació que pot ser donada al professorat, alumnat i, si escau, a les famílies del grup.
- Comunicar la situació al tutor/equip docent per tal que estiguin al cas dels signes d'alerta de l'alumne/a.
- Demanar discreció sobre la informació facilitada.
- Si el grup classe té coneixement de la situació, informar a la família d'això i demanar permís per parlar-ho amb el grup
- Centralitzar la informació a l'equip directiu per evitar o rumors amb el professorat, alumnat i famílies.

Codi Risc Suïcidi (CRS)

**Consorci d'Educació
de Barcelona**
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Actuació davant de l'acte autolític

Escenaris

No consumació de l'acte

Consumació de l'acte

No consumació de l'acte

Dins del centre:

- Trucar 112
- Trucar a família
- Trucar telèfon d'urgències CEB (638.687.437)

Fora del centre:

- Trucar telèfon d'urgències CEB (638.687.437)
- Trucar família

No consumació de l'acte i....després que?

Família i alumne/a:

- Mantenir el contacte
- Confiança en els serveis mèdics
- Preservar el contacte amb els/les companys/es i el centre ajuda que l'alumne/a mantingui el vincle; el tenim connectat a la vida i enforteix els factors de protecció.

Centre educatiu

Treball amb xarxa:

- Ingrés hospitalari (CRS)
- CSMIJ (CRS)
- Hospital de dia

No consumació de l'acte i....després que?

Relació amb l'Hospital de Dia:

- La vinculació amb l'aprenentatge ajuda a l'alumne per la renormalització del seu estat.
- El vincle entre l'escola i Hospital de Dia ajuda a fer present en l'alumne que segueix pertanyent al centre i al centre que l'alumne segueix pertanyent al centre.
- El docent Hospital de Dia requereix informació sobre aprenentatge de l'alumne/a. Propostes de tasques per poder fer aquest vincle
- El docent podrà donar informació no clínica sobre l'evolució del noi però la clínica l'haurà de donar el personal sanitari
- L'alta suposa una normalització del risc suïcidi i vol dir que nosaltres podem actuar amb normalitat però amb prudència i atenció però sense por.

Consumació de l'acte

Dins del centre:

- Trucar 112
- Trucar a família
- Trucar telèfon d'urgències CEB (**638.687.437**)

Fora del centre:

- Trucar telèfon d'urgències CEB (**638.687.437**)
- Trucar a família

Gestió de la situació des del centre

Alumne/a:

- Mantenir el contacte
- Confiança en els serveis mèdics
- Preservar el contacte amb els/les companys/es i el centre ajuda que l'alumne/a mantingui el vincle, el tenim connectat a la vida i enforteix els factors de protecció.
- Incorporació de l'alumne/a al centre

Gestió de la situació des del centre

Grup-classe:

- Cribratge de necessitats
 - Exposició: Presenciat o no l'acte
 - Proximitat: Grau de proximitat afectiva
 - Vulnerabilitat: Vulnerabilitat de l'alumnat
- Diferenciar
 - Aflorament de símptomes preexistents
 - Símptomes generats pel fet
- Informació amb respecte a la confidencialitat
- Acompanyament i atenció a l'alumnat vulnerables
- Donar espai per parlar-ne
- Atenció als rumors
- Preparació del grup per a la tornada de l'alumne/a

Gestió de la situació des del centre

Professorat:

- Gestió de la situació
- Gestió de la informació
- Donar espais i temps per l'elaboració
- Identificació dels subjectes vulnerables
 - Gestió de la informació
 - Atenció als membres de la comunitat
 - Seguiment de la situació

Gestió de la situació des del centre

Famílies:

- Gestió de la situació
- Gestió de la informació
- Rumors

Incorporació de l'alumne/a al centre

- La tornada al centre ha de ser debatuda i analitzada amb la família, l'alumne/a, el/la tutor/a, l'orientador/a educatiu/va - MEE, professorat de l'equip docent i l'EAP.
- Valorar com ha de ser la rebuda.
 - Proposta: incorporació a l'hora de tutoria i donar la benvinguda. Després classe normal.
- En les següents setmanes introduir activitats de tutoria per treballar l'autoestima i la resiliència.

**Consorci d'Educació
de Barcelona**
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Factors de protecció i prevenció

Factors de protecció

- Relacions satisfactòries amb la família (vinde segur. Suport familiar. Espais de comunicació i confiança)
- Relacions satisfactòries amb el grup de companys i/o amics.
- Xarxa de suport social
- Habilitats socials, de resolució de problemes i estratègies d'afrontament
- Actituds i valors positius, en particular davant del suïcidi
- Creences religioses, culturals i ètniques

Factors de protecció

- Autoconeixement i capacitat identificació i gestió de les emocions
- Estratègies personals de gestió i resolució dels conflictes
- Locus de control intern
- Coneixement de la xarxa assistencial i de suport
- Experiència escolar positiva
- Tenir aficions
- Autoestima.
- Intel·ligència
- Resiliència
- Compromís.

Prevenició

Inespecífica (molt eficaç)

- Treball amb famílies i AMPA relació pare/mare-fill/a
- Treball del vincle amb figures adultes de suport
- Treball de les habilitats socials
- Treball de l'educació emocional
- Treball en resolució de conflictes
- Teatre i jocs de rol.

Específica (Eficaç)

- Treball en prevenció en benestar i salut mental
- Programes específics de prevenció del suïcidi

Consorci d'Educació
de Barcelona
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Prevenció autòlisi i Projecte de Convivència

Potencia el benestar i la salut mental

Co-contrueix i reforça els factors de
protecció

Quins aspectes del PdC són claus per aquesta tasca de prevenció?

Apartats del PdC que poden fer més incidència en els factors de protecció:

- Acollida
- Comunicació
- Participació
- Gestió i resolució positiva dels conflictes
- Educar per la Pau
- Educació socioemocional
- Educació intercultural
- Educació en el respecte
- Educar en l'esforç i la responsabilitat

Eines

- Pràctiques restauratives/Cercles de diàleg
- Programa de mediació
- Projecte “Escolta’m”
- Tutories entre iguals
- 1,2,3 emoció
- Projecte «What’s up»
- ...

**Consorci d'Educació
de Barcelona**
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Moltes gràcies